

телефонного зв'язку. Наприклад, Ново-Гринівське споживче товариство Катеринославського району на засіданні 10 листопада 1923 р. вважало рішення звернутися до сільської ради з пропозицією прискорити введення телефонного зв'язку, при цьому більшу частину затрат на встановлення телефонної мережі кооператори взяли на себе.

Система споживчої кооперації була однією з перших в УСРР, що значно допомагала селу здійснювати радіофікацію. Особливо активно ця робота розгорнулася в другій половині 1920-х рр. Кооперативні спілки виділяли гроші на влаштування радіо в підшефних селах. Так, 21 березня 1927 р. на засіданні президії правління Вукопспілки в присутності членів правління Гринька, Дуліна, Жмурка та Кириленка було заслухано питання про встановлення коштів на влаштування радіо в підшефному селі Соколівка. Тоді ж вважалося передати через бюро осередку культмички, який діяв при ВУКС, підшефним селам радіоапаратуру на суму 250-300 крб, яка залишилась після ліквідації радіокабінету ВУКС [2, арк. 26]. Лише упродовж 1927-1928 рр. на території кооператори облаштували в селах 33 радіоприймачі, а наприкінці 1920-х рр. радіофікація українського села прискорилося. Значну роль у цій справі брали кооператори. Зокрема, П'яті збори уповноважених ВУКС, що відбулися в серпні 1929 р., ухвалили: з метою радіофікації встановити одну тисячу радіоприймачів у сільській місцевості та облаштувати 10 трансмісійних вузлів [3, с. 99].

Вітчизняні кооператори зробили вагомий внесок у радіофікацію сільської місцевості. Вукопспілка проводила масштабну масову культурно-просвітню роботу, влаштовуючи кіносеанси, перед початком яких організовували вистави, лекції, бесіди. Кооперативні спілки мали декілька десятків установок, яких із нетерпінням чекали на селі. При видавництві «Сніго спілка» було створено кіноуправу, яка стежила за доставкою та якістю жуків кінофільмів. Кінофільми демонстрували як на пересуваних установках, так і на стаціонарних. У 1928—1929 рр. сільські споживчі кооперативи вже мали 331 пересувну і п'ять стаціонарних кіноустановок. За цей період кооператори спромоглися організувати кіномережу в 3 тис. 600 сіл. Разом з тим кооператорам доводилося використовувати кіносеанси для проведення партійно-радянських директив щодо антирелігійної пропаганди, зокрема влаштовувати перегляд кінофільмів у приміщеннях храмів та церков.

Отже, упродовж 1920-х рр. XX ст. українська кооперація брала активну участь у проведенні електрифікації, радіофікації, кінофікації та телефонізації сіл. Попри обмеженість власних фінансових можливостей кооператори й нині продовжують кращі традиції добродійності, у тому числі в сільській місцевості.

Джерела та література

1. Писков В. Кооперация даст в деревню электричество // В, Плесков // Красное знамя (Чернигов). 1924. - 5 июля. - С. 6.
2. ІІЩАВО України, ф. 296, оп. 5, спр. 3 372.
3. Попов М. Десять років радянської споживчої кооперації на Україні / М. Попов. - Київ: Книгоспілка, 1930. - 113 с.

ПОЛТАВСЬКЕ ТОВАРИСТВО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ С.Л. ФРАНКФУРТА ТА С.Ф. ТРЕТЬЯКОВА

Опара Н.М.

Полтавська державна аграрна академія (м. Полтава)

С.Л. Франкфурт та С.Ф. Третяков належать до плеяди вітчизняних учених-аграріїв початку минулого століття і Б.М. Рожественського, В.Г. Сазанова та інших. Їх шляхи перетиналися у 1908 р., коли у Катеринославській губернії була організована мережа колективних дослідів, складена В.В. Вінером і затверджена на спеціалізованій нараді 27-28 квітня 1908 р. за участю кращих в Росії фахівців з дослідної справи (Д.М. Прянішнікова, С.Л. Франкфурте, С.Ф. Третякова).

У квітні 1908 р. управою було скликано багатолюдні збори з дослідної справи, запрошені на них усі донські агрономи Катеринославської губернії, губернські агрономи сусідніх губерній і спеціалісти з дослідної справи (А.А. Бичихин, В.В. Вінер, Н.А. Походня, Д.М. Прянішников, В.Г. Ротмистров, Б.М. Рожественський, С.Ф. Третяков, С.Л. Франкфурт).

Характеризуючи діяльність Полтавської сільськогосподарської дослідної станції, зокрема як Підрозділу Полтавського сільськогосподарського товариства, треба згадати про заснування медалі «За трудові по опытному делу».

Не відомо, щоб раніше існували такі нагороди, і це підтверджує аналітична монографія директора ННСГБ НААН України, доктора сільськогосподарських наук, професора, член-кореспондента НААН України В.А. Вергунова, у якій не знайдено відповідної інформації [5].

Товариство ініціювало медаль у пам'ять про 25-річчя свого дослідного поля, що урочисто відзначалося не тільки в Полтаві, а й по всій Російській імперії в 1909 р. Було вирішено, починаючи з 1910 р., присуджувати її за кращі друковані праці з дослідної справи. Медаллю відзначалися автори, чий роботи побачили світ у рік нагородження або за два роки перед тим. Номіновані роботи повинні були стосуватися публікацій, «.. которые могут быть использованы в интересах южнорусского хозяйства» [6].

28 жовтня (10 листопада) 1910 р. в пам'ятний день заснування Полтавського дослідного поля на засіданні, яке відбулося за ініціативи Полтавського сільськогосподарського товариства, його Президент професор А.П. Шимков від усіх присутніх виніс подяку бувшим директорам Дослідного поля - В.М. Д'якову та Ю.Ю. Соколовському, «... с такой честью и успехом занимавших этот пост». Було відмічено, що «дело развивается и в ширь и в глубь благодаря тому, что в течении последних лет во главе опытного поля, ныне преобразованного в опытную станцию стоит С.Ф. Третяков. Общество может быть спокойно за судьбу своего детища — Полтавской опытной станции пока во главе стоит Сергей Федорович». Ось чому саме йому, на думку всіх членів Правління Товариства, було вирішено присудити першу золоту медаль — «За трудові по опытному делу».

Таким чином С.Ф. Третяков (1872—1911) — один з найбільш видатних

організаторів сільськогосподарської дослідної справи, вчений у галузі агрохімії, землеробства, рослинництва і методики дослідної справи, засновник Полтавської наукової школи агрономії, багаторічний директор Полтавської дослідної станції - став першим нагородженим згаданою медаллю [4].

Четвертим вченим, що був нагороджений медаллю «За груди по опытному делу» у 1913 р., був професор Соломон Львович Франкфурт (1866-1954) - відомий вчений, що поєднував ґрунтознавство та агрохімію з розробкою технологій вирощування сільськогосподарських культур, передусім - цукрового буряка. Світову славу йому принесло багаторічне керівництво Мережею дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків (1901-1920) та створення Миронівської селекційно-дослідної станції - теперішнього Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН.

Джерела та література

1. *Опара Я. М. С. Ф. Третьяков (1872-1918) та його наукова агрономія* /Н. М. Опара, НААН ННСТБ; за наук. ред. В. А. Вергунова. - Полтава : Полтав. літератор, 2012. - 192 с. - (Сер. «Бібліографія вчених>аграріїв України»; кн. 64).
2. *Апостол* раціонального рільництва С.Ф. Третьяков / уклад. В. А. Вергунов. В. М. Самородов, Н. М. Опара; Полтав. держ. аграр. акад., ДНСГБ; наук. ред. В. А. Вергунов. - Полтава, 2011. - 200 с, іл.
3. *Третьяков* Сергій Федорович (1872-1918): бібліоіор. покажч. наук. пр. за 1895—1921 рр. / уклад. В. А. Вергунов, В. М. Самородов, Н. М. Опара; НААН, ДНСГБ, Полтав. держ. аграр. акад.; наук. ред. В. А. Вергунов. - Полтава, 2011. - 136 с. - (Сер. «Бібліографія вчених-аграріїв України»; кн. 44).
4. *Самородов В. Н.* Золотая медаль Полтавского сельскохозяйственного общества «За труды по опытному делу»: ее история и награждённые / В. П. Самородов // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали Х Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу заснування Полтав. т-ва сіл, госп-ва, Київ, 28 трав. 2015 р. / НААН, ННСГБ, Полтав. держ. аграр. акад. [та ін.]; редкол.: В. А. Вергунов, О. Г. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]. - Вінниця: ФОП Корчун Д. Т.О., 2015 - С. 57-60.
5. *Вергунов В. А.* Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від народження до академічного існування: організаційний аспект / В. А. Вергунов. - К.: Аграрна наука. 2017. - 416 с.
6. *Самородов В. М.* Полтавське сільськогосподарське товариство (1865-1920 рр.): історія, зв'язи, першопостаті / В. М. Самородов, С. Л. Кигим; наук. ред. В. М. Самородов. - Полтава: Дивосвіт, 2015. - 160 с. + 16 с вкл. С. 34-35.

СОЛОМОН ФРАНКФУРТ, ЯК ОДИН З ФУНДАТОРІВ КОНСЕРВАТИВНОЇ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ 1918 р.

Падалка С.С.

Інституту історії України НАН України (м. Київ)

В історичній пам'яті українства, постать С. Франкфурта іостає як фундаментальна, різностороння і багато в чому унікальна. Його творча і політична діяльність в Україні, проім* ом 19 років (1901-1920) залишила вагомий слід, стала втіленням устремлінь національного духу, тих державотворчих задач, що поставали перед Україною на початку ХХ ст. Як європеєць за переконанням і потужний генератор ідей, С. Франкфурт виявився

в епіцентрі суспільно - політичних процесів, що прот держави". Плекаючи надії на українську державність, гетьманської адміністрації за квотою партії кадетів В. Врунстом, Г. Бурлаковим, В. Косинським, К. Маці В Шапським, Р. Будбергом, графом Д. Гейдені та інші комісії при Міністерстві землеробства. С. Франкфурт хто виявив непересічний талант клопіткої законо безпосередньої участі були розроблені політичні і основи т. з. консервативної аграрної реформи. Да примирення суспільних сил у країні, охоплений револ на зустрічі з делегацією хліборобів з Волині, Полі Харківщини поінформував присутніх, що в резул закону, який розроблявся і великі маєтки поступло господарствам площею до 25 десятин землі. Перебу наслідків Першої світової війни, в 1918 С. Франкф¹ «Аграрная реформа и сахарная промышленность», я* роду політичною програмою аграрної реформи. Н< очевидно обумовлювалась зовнішньо і внутрішньот складалась навколо аграрного питання. Справа в тому, г< хотів він того чи не хотів, опинився у вузькому оточє земельних власників, Протофісу та партії кадет виконувати обіцянки, дані німецькому командуЕ дезавуювати постанови Малої Ради про невиконані [". Ейхгорна від 6 квітня 1918 р. про засів полів номіїдицькі інтереси. Так 27 травня з'явився г земельних справ і підписаний головою Ради міністрів права на врожай 1918 р. на території Української дерз полягала в тому, що коли селяни засіяли весною 1918 землі, то врожай з цих земель належить їм. Однак вош власникам чи орендарям до однієї третини вартості у нього закону 14 червня був виданий закон про зв ьуряком врожаю 1918 р. Таким чином, в держав політичних еліт в питанні подальших зрушень в земе. .ізоїуба, зажадав аби були організовані заходи по поміщикам відібраного у них селянами рухомого ма колишніх власників землі був направлений і £ ('Франкфурта Закон від 14 червня 1918 р. « Про п 'є млі поза міськими оселями», який дозволив торгів Поміщики скептично ставились до даних заходів. Геті робити рішучих кроків до реалізації земельної реї от ворило необхідні передумови для антигетьманського Очевидно, що за даних політичних умов С. Фр нчсншій вважав за необхідне сформулювати теоретичі розвитку сільського господарства України. В згаданій